

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi perusopetuslain muuttamisesta

Kokonaisuudistuksen tarpeellisuus: Uudistus on tarpeellinen, koska riittävä tuki ei nykyään toteudu yhdenvertaisesti kaikille sitä tarvitseville oppilaille. Tavoitteet tuen selkiyttämiseksi ja tuen toteuttamisen varmistamisesta ovat kannatettavia, mutta esitetyillä muutoksilla ei päästä näihin tavoitteisiin varsinkaan, kun uudistukseen ei ole varattu lisärahoitusta. Esityksen lähtökohtana on hallinnollisen taakan keventäminen, vaikka lapsen oikeuksia koskevan lainsäädännön kehittämisessä tulee ensisijaisesti huomioida lapsen etu. Esityksessä on ongelmia mm. YK:n vammaissopimuksen turvaaman inklusion näkökulmasta: se korostaa vahvemman tuen antamista muuten kuin yleisopetuksen ryhmässä, vaikka YK:n vammaisoikeuskomitean mukaan kaikki tukitoimet tulee suunnitella niin, että ne parantavat vammaisten oppilaiden mahdollisuuksia osallistua vertaistensa rinnalla. Esityksen 20 i §:n nimi on harhaanjohtava ja tulee muuttaa vastaamaan pykälän sisältöä. Sairaalakoulun konsultaatioiden lisäksi Valterin konsultaatiotuki tulee säätää kouluille maksuttomaksi, jotta tätä tukea aina lapsen tilanteen sitä vaatiessa myös saa. Lisäksi laissa tulee jatkossakin todeta nimenomaisesti oppilaan oikeus saada tukea heti sen tarpeen ilmetessä.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisrakenteen tarkoituksenmukaisuus: Uudistus olisi parempi toteuttaa nykyistä kolmiportaista mallia korjaamalla. Tämä esitys tarkoittaa irtautumista tuen jatkumosta varhaiskasvatuksesta perusopetukseen ja toiselle asteelle, mikä ei ole tarkoituksenmukaista. Ennakoivan ja oppilaskohtaisen tuen epäselvä rajapinta johtaa helposti siihen, että nykyjärjestelmän ongelmat tuen eri tasoilla siirtymisessä säilyisivät ennallaan. Esityksen tulee huomioida selkeämmin oikeus vahvempaan tukeen myös koulunkäynnin tuen tarpeiden vuoksi. Esitys ei tuo selvyyttä myöskään oppilaan terveydentilan vaatimaan koulupäivien tai -viikkojen lyhentämiseen, jonka tulee olla jatkossakin mahdollista. Olennaista on, että koulupäiviä tai -viikkoja lyhennetään vain sen verran kuin oppilaan tosiasiallinen terveydentila vaatii, eikä lyhentämistä tehdä esimerkiksi tuen järjestämisen haasteiden vuoksi. Ehdotettu tukisääntely kaipaa kauttaaltaan lisää joustoa. Oppilas tulee voida jatkossakin vapauttaa kokonaan jonkun aineen opiskelusta silloin, kun hän muuten kuin tilapäisesti on kaikista tukitoimista huolimatta kykenemätön opiskelemaan sitä, muttei kuitenkaan tarvitse toiminta-alueittain annettavaa opetusta. Oppiaineen yksilöllistämisen tulee olla mahdollista myös yleisopetuksen ryhmässä. Yleisopetukseen tulee jatkossakin voida osin integroitua sopivissa aineissa. Laissa tulee säilyttää myös lapsen etuun ja yksilöllisiin tarpeisiin perustuva mahdollisuus aloittaa perusopetus myöhennetyksi. Lisäksi tulee tarkentaa, etteivät tukitoimet tai kohtuulliset mukautukset vaikuta arviointiin, kun oppimäärää ei yksilöllistetä.

Ovatko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia? On kannatettavaa, että tukea annetaan ennakoivasti matalalla kynnyksellä, mutta huolena on, voiko jopa iso osa nykyisin tehostettua tukea saavista pudota ennakoivalle tuelle varsinkin, kun oppilaskohtaista tukea saavien määrää yleisopetuksen ryhmässä rajoitetaan tiukasti. Ennakoivia tukitoimia tulee järjestää ryhmämuotoisen tuen sijaan tarvittaessa myös yksilöllisesti, ja niistä pitäisi säätää myös velvollisuus tarvittaessa tehdä oppilaalle yksilöllinen suunnitelma, jotta oppilaiden oikeusturva toteutuu.

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia? Ehdotukset ovat joiltain osin tarkoituksenmukaisia. Tukitoimia olisi kuitenkin tärkeä vähintään perusteluissa avata tarkemmin ilman, että silti rajataan liian tiukasti, millaisia keinoja voidaan joustavasti ja yksilöllisten tarpeiden mukaan käyttää osana oppilaskohtaista tukea. Myös etäopetusta tulee voida tarvittaessa käyttää. Tuen tarve tulee pääsääntöisesti arvioida moniammatillisesti. Tuen piiriin pääsyä ja tuen toteutumista kaikille sitä tarvitseville edistäisi kategorisen viiden yleisopetuksen ryhmässä erityisopetusta saavan oppilaan rajan säätämistä paremmin se, että säädettäisiin maksimiryhmäkoosta myös yleisopetuksessa ja vahvennettaisiin erityisopettajan ja luokan-/aineenopettajan yhteisopettajuutta. Oppilaskohtaisen tuen piiriin tulee voida päästä tarvittaessa suoraan ilman, että oppilas on ensin saanut ennakoivaa tukea. Tässä tulee huomioida myös esim. avustajan tarve (vrt. s. 69).

Ovatko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia? Myös ennakoivan tuen tarpeiden mukainen järjestäminen vaatii yksilökohtaista suunnittelua. Muutoksenhakukelpoisten päätösten sisällöstä tulee säätää tarkemmin, ja oppilaiden ja huoltajien prosessuaalisten oikeuksien tulisi näkyä esityksessä vahvemmin.

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin? On kyseenalaista, onko tukea mahdollista vahventaa lisärahoituksen puuttuessa. Uudistuksen velvoitteisiin on arvioitu tarvittavan 150 uutta erityisopettajaa. Tämä on erittäin pieni määrä suhteessa siihen, että tukitoimet nojaisivat jatkossa vahvasti nimenomaan erityisopetuksen lisäämiseen. Esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia tulisi jatkovalmistelussa arvioida huomattavasti tarkemmin erityisesti YK:n vammaissopimuksen 24 artiklan ja sen yleiskommentin sekä artiklan sisältämän inklusioperiaatteen valossa.

Muita huomioita: Jatkovalmistelussa tulee ylipäätään tarkastella esitetyn sääntelyn suhdetta kohtuullisiin mukautuksiin.